

DÜNYA MİRAS LİSTESİ VE VESPASIANUS-TİTUS TÜNELİ- SÜREÇ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

WORLD HERITAGE LIST AND VESPASIANUS- TITUS TUNNEL-AN EVALUATION ON THE PROCESS

Yeliz GÖĞEBAKAN*
Duygu SABAN**

Öz

Bu çalışmada Türkiye'nin Dünya Miras Listesi'ndeki yeri ve geçici listede yer alan kültürel bir varlığın Dünya Miras Listesi'ne aday gösterilme potansiyeli irdelenmektedir. Öncelikli olarak UNESCO ve Dünya Miras Listesi Komitesi tarafından belirlenen mevcut kriterler üzerinde durulmuş, Türkiye'nin dünya miras listesindeki varlıkları ve bu konudaki güncel çalışmalar gözden geçirilmiştir. Ardından bölgeye yapılan gezilerden ve literatür taramasından elde edilen bilgiler ve veriler ışığında Vespasianus-Titus Tüneli incelenmiş ve benzer diğer örneklerle niteliksel olarak karşılaştırılmıştır. Özgün bir su mühendisliği tasarımı olan varlık, Roma Dönemi yapısıdır ve hem içinde bulunduğu Seleucia Piera antik kenti ile olan ilişkisi hem de üstün bir deha örneği olması nedeniyle Unesco Dünya Miras Geçici Listesinde yer almaktadır. Varlığın yapıldığı dönemin özgün özelliğini taşıması ve bütünselliği bozulmadan günümüze kadar gelmiş olması nedenleriyle Dünya Miras Listesi'ne alınarak korunması, gerek Türkiye gerekse mirasın evrenselliği söylemiyle insanlık için büyük bir kazanç olacaktır.

Anahtar Kelimeler: UNESCO, Dünya Miras Listesi, Türkiye, Kültürel Miras, Vespasianus-Titus Tüneli.

Abstract

In this study, place of Turkey in The World Heritage List and the potential of a cultural heritage which is in the Tentative List to be nominated for the World Heritage List is examined. First of all, the criteria which are prepared by the UNESCO and World Heritage Committee are considered and heritage in Turkey and the studies on this subject are investigated. Then, Vespasianus-Titus Tunnel is examined according to information and data which are obtained from trips to the region and compared with similar examples according to their qualities. As the Vespasianus Titus Tunnel built during the Roman period is one of the most unique remains because of its relation with the ancient city of Seleucia Pieria and distinguished engineering features, it is in the UNESCO World Heritage Tentative List. Therefore it is one of the unique examples of Roman period and a peculiar structure being survived until today without any damage. Its acceptance to the World Heritage List and conservation will be beneficial not only for Turkey but also for humanity and universality of heritage.

Keywords: UNESCO, World Heritage List, Turkey, Cultural Heritage, Vespasianus-Titus Tunnel.

1. GİRİŞ

Kültürel miras alanları toplumların geçmiş yaşam tarzlarını ve kültürel faaliyetlerini izleme ve öğrenme imkânı sunan ve bu nedenle gelecek kuşaklara aktarılması gereken alanlardır. İnsanın oluşumunda ve düşüncelerinin şekillenmesinde çevresinin yaşamı boyunca etkili olduğu (Erder, 1975) düşüncesi doğrultusunda, kültürel miras alanlarının bugünkü kültürlere yansımaları olduğu savunulabilir. İkinci Dünya Savaşından sonra hız kazanan kültürel mirası koruma düşüncesi sonucunda, her ülke kendi çevresinde yer alan, sahip olduğu doğal ve kültürel varlıkları korumak, onarmak ve gelecek nesillere bu değerleri aktarmak istemektedir. Ülkelerin, korunacak değer ve koruma politikalarına yaklaşımları; sahip olduğu kültüre, içinde bulunduğu jeopolitik duruma, politik ve siyasal duruma göre değişmektedir. Kentsel koruma ortak bir amaç olsa da farklı çabalar içermektedir. Ekonomik açıdan büyük bütçeler gerektiren bu çabanın en büyük nedenlerinden biri kültürel tarihi gelecek nesillere aktarmak iken, diğer bir nedeni ise miras turizminden yararlanmak ve dünyada giderek artan bu turizm faaliyetinden faydalanma isteğidir (Akpınar, 2007). Kültür varlıklarının korunması ve bütünlükleri bozulmadan gelecek nesillere aktarılması bugün üzerinde önemle

* Y. Mimar, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık ABD, Doktora Öğrencisi.

** Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü.

durulan evrensel bir konu olmuştur. Bu alanda uzun süredir dünyada etkin bir rol üstlenen UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu), evrensel kültür mirasının korunmasına yönelik olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

2.UNESCO'nun Kurumsal Yapısı

İkinci Dünya Savaşından sonra bütün ülkeleri bir çatı altına toplayan Birleşmiş Milletler Örgütü'nün (BM) alt kolu olarak 1946 yılında kurulmuş olan UNESCO'nun temel çalışma amacı; ortak paylaşımı bulunan değerlere dayalı olarak kültürler, medeniyetler ve insanlar arasında diyalog ortamı oluşturmaktır. Milletler arasındaki işbirliğine eğitim, bilim ve kültür yolu ile yardım ve böylelikle barış ve güvene hizmet etmek amacıyla kurulan UNESCO, bütçesi ve diğer statüleri bakımından BM'den tamamen bağımsız çalışmakla birlikte, özel kolu olması nedeniyle çalışmaları hakkında BM'ye rapor vermektedir. Bütün BM üyesi devletler aynı zamanda UNESCO'nun da üyesi olabilmektedirler. UNESCO, faaliyetlerini eğitim, doğa bilimleri, sosyal ve beşeri bilimler, kültür ve iletişim üzerinden gerçekleştirmektedir (UNESCO, 2007a).

UNESCO'nun tüm dünyada korunması gerekli olan kültür mirasını gelecek nesillere aktarmaya aracı olan varlıklarla ilgili evrensel ölçekte yürüttüğü çalışmalardan en önemlisi, 16 Kasım 1972 yılında UNESCO Genel Konferans'ında kabul edilip, 17 Aralık 1975 yılında yürürlüğe giren 'Dünya Kültürel ve Doğal Mirası'nın Korunmasına Dair Sözleşme'dir. Kültürel ve doğal mirasın tespit edilerek korunmasını ve gelecek kuşaklara iletilmesini amaçlayan bu sözleşme temel olarak iki ana unsur merkezinden gelişmektedir. Bunlardan ilki; 1970'li yılların başından itibaren insanlığın ortak mirası kavramının uluslararası toplumda giderek artan ölçüde kabul görmesi, bir diğer unsur ise uluslararası toplumun, yukarı Nil'de inşa edilen Aswan Barajı nedeniyle su altında kalma tehlikesiyle karşılaşılacak anıtların kurtarılması amacıyla sergilediği hassasiyettir (Akipek, 2001).

UNESCO'nun 1972 yılında Paris'te gerçekleştirilen 17. Oturumunda; doğal ve kültürel mirasın, doğal faktörler ve sosyoekonomik koşulların etkisiyle giderek artan bir şekilde tahrip olduğu ve yok olmaya başladığı konusunda görüş birliğine varılmıştır. Dünyanın herhangi bir yerinde bulunan bir mirasın herhangi bir parçasının bozulması veya yok olmasının insanlık için yoksullaşma olduğunu ifade eden kuruluş, üstün evrensel değer taşıyan doğal ve kültürel varlıkların korunması için üye devletlerin kolektif çalışmasının önemine işaret etmiştir. Başlangıçta 20 taraf ülke katılımıyla imzalanan 38 maddelik sözleşmeye 2017 itibariyle 191 taraf ülkenin katılımı sağlanmıştır. Bu taraf ülkeler arasından Dünya Miras Listesi ile ilgili karar verici makam, dört yıllığına seçilmiş olan 21 üyelik komitedir (UNESCO, 2017a).

UNESCO, Kültürel ve Doğal Mirasın korunmasında alt kuruluşlarla eşgüdümlü olarak çalışmaktadır. Bu kuruluşlardan en aktif olarak görev yapanlar; 1946'da kurulmuş olan ve müze bilimi, müzelerin idaresi ve faaliyetleri ile diğer disiplinlerin ilerlemesini amaçlayan ICOM (Uluslararası Müzeler Birliği) (ICOM, 2017), 1956'da kurulmuş olan, korumanın bilimsel sorunları üzerinde belge toplama ve yayma, bu alandaki araştırmaları destekleme, teknik sorunlara danışmanlık yapma, teknik eleman yetiştirme ve restorasyon uygulamalarının düzeyini yükseltme amacıyla kurulan ICCROM (Kültür Varlıklarını Koruma ve Restorasyon Çalışmaları Uluslararası Merkezi) (ICCROM, 2017) ve 1964'te kurulmuş olan, korumanın değişik alanlarında bilgi üretilmesinde, bu alanlardaki gelişmelerin yayın ve toplantılarla duyurulmasında çalışması için kurulan ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)'tur (ICOMOS, 2017).

2.1. UNESCO –“Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme”

Bütün insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen, evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal mirası dünyaya tanıtmak, toplumda söz konusu evrensel mirasa sahip çıkacak bilinci oluşturmak ve çeşitli sebeplerle bozulan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli işbirliğini sağlamak amacıyla 1972'de “*Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme*” kabul edilmiştir (Kültür Varlıkları ve Müz.,2017). 38 maddeden oluşan bu sözleşmenin 1. Maddesinde, kültürel miras kavramı; “*sanat, tarih veya bilim açısından evrensel değere sahip mimari yapı, heykel, resim, sit alanı, arkeolojik yapıt, kitabe, mağara, ayrı veya birleşik yapı topluluğu ile tarihsel, estetik etnolojik veya antropolojik bakımdan evrensel niteliği olan insan veya insan-doğa bileşimi eserler*” olarak tanımlanmıştır. Sözleşmenin 2. maddesinde ise doğal miras tanımı: “*estetik veya bilimsel açıdan evrensel değere sahip doğal anıtlar, jeolojik ve fizyografik oluşumlar, tükenme tehdidi altındaki hayvan ve bitki türlerinin yetiştiği belirli yerler, bilimsel veya doğal güzellik bakımından özgün değer taşıyan doğal sit alanları*” olarak tanımlanmıştır. UNESCO miras kavramının tanımını ise genel olarak geçmiş tarihten gelen, bugün birlikte yaşadığımız ve gelecek nesillere aktaracağımız varlık olarak yapmaktadır (UNESCO, 1972).

Sözleşmeye taraf olan ülkeler bu kapsamda ulusal miraslarını belirleyerek, koruma altına alınmaları için yoğun çaba göstermektedirler. Bu sistemin gerçekleşmesi ve dünya kültürel ve doğal mirasının

korunması için Uluslararası Komite, Dünya Miras Listesi ve Dünya Kültürel ve Doğal Mirası Koruma Fonu aktif olarak çalışan birimlerdir. Komite, üstün evrensel değer taşıyan doğal ya da kültürel alanları seçerek Dünya Miras Listesi'ne ve ciddi tehlike altında olan varlıkları Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi'ne dâhil etmek yetisine sahiptir. Her iki listede de yer alan veya yer alacak olan varlıkların korunması için Dünya Miras Fonu'ndaki birikimleri kullanmak da Komite'nin yetisindedir (Akipek, 2001).

2.1.1.Kültürel Miras

Kültürel Miras, "insanlık tarihinin başlangıcından bugüne daha kaliteli bir yaşam sağlamak için insanın yaratıcılığı ve toplumlar arası etkileşimler sonucunda ortaya çıkan kültürel değerlerin zaman içerisindeki birikimi" olarak tanımlanmaktadır (Şentürk,2012). Mirasın duygusal, kültürel ve kullanım değerleri korunarak muhafaza edilmesi ana amaç olarak belirlenmiştir. Sözleşmede kültürel miras deyimini üç ana başlık altında toplanmaktadır.

- **Anıtlar:** Tarihsel sanatsal ve bilimsel açıdan özgün bir değere sahip mimarlık eserleri, heykel ve resimler, arkeolojik nitelikte eleman ve yapılar, yazıtlar, mağara ve eleman grupları,
- **Yapılar:** Mimarileri, benzerlikleri ve çevresel peyzaj özellikleriyle, tarihsel, sanatsal ve bilimsel açıdan üstün evrensel değerleri bulunan, ayrı veya birleşik yapı grupları,
- **Sitler:** Tarihsel, sanatsal, estetik, etnolojik veya antropolojik açıdan yeri doldurulamaz evrensel değeri olan, insan ürünü eserler veya insan ve doğanın ortak eserleri ve arkeolojik siteleri kapsayan alanlar olarak tanımlanmaktadır (UNESCO, 1972).

Kültürel mirasın korunması ve onarılması için; mirası, geçmiş nesillerden bize kalan bir emanet olarak düşünmek ve gelecek nesillere bozulmadan teslim etmenin yollarını aramak gerekmektedir. Kültürel ve doğal mirasın her ikisi de yeri doldurulamaz varlıklardır. Sözleşme kapsamında uluslararası işbirliğinden anlaşılan, devletlerin, ulusal miraslarını belirleyerek koruma girişimlerini destekleyen bir sistemin kurulması gerekliliğidir ve taraf ülkelerin kendi varlıklarının korunmasının sürekliliğinin sağlanması için dünya miras listesine alınması için çaba göstermeleri gerekmektedir.

Dünya Miras Sözleşmesi bir alanın Dünya Mirası adayı gösterilebilmesi için üç temel unsurun dikkate alınması gerektiğini söylemektedir. Bunlar; *üstün evrensel değer, özgünlük ve bütünselliktir.*

- **Üstün nitelikli evrensel değer;** söz konusu alanın dünyada kültürel ya da doğal açıdan neden önemli olduğunu belirten bilimsel bir çalışmayı içermektedir.
- **Özgünlük;** alanın neden benzerleri arasında öne çıkan bir farklılık sahibi olduğunun göstergesidir.
- **Bütünsellik;** alanın günümüzde korunabilme durumunu ifade eden teknik bir değerlendirmeyi kapsamaktadır.

Dünya Miras Merkezi, bu üç unsuru bir arada ele almaktadır ve sözleşme uyarınca bir alanın dünya miras alanı olarak aday gösterilmesi için belirlenmiş temel bazı ölçütlerin bir ya da birkaçının varlık tarafından karşılanıyor olması beklenmektedir.

2.2.Dünya Miras Listesi

Dünya Miras Sözleşmesi uyarınca tüm insanlık için önemi olan üstün evrensel değere sahip kültürel ve doğal alanlar Dünya Miras Listesi'ne alınmaktadır ve belirli koruma kurallarını yerine getirdiği sürece de listede kalmaya devam etmektedir. Dünya Miras Listesi'ne girmek için varlığın, Komitenin belirlediği on kriterden en az bir tanesine sahip olması gerekmektedir (Tablo 1). Listedeki bazı varlıklar, taşıdıkları birçok kriterden ötürü listeye alınabilmektedir, örneğin, listeye ilk girenlerden Venedik, altı kriteri birden taşımaktadır (Leask, 2011). Bu listenin koordinasyonu Dünya Miras Merkezi tarafından yapılmaktadır. Dünya Miras Alanları'nı listeye alma, listeden çıkarma ve bununla ilgili diğer işlemleri de, 191 taraf devlet arasından seçilen 21 üyeli **Dünya Miras Komitesi** yapmakta, bu komitenin yıllık olağan toplantılarda aldığı kararlar taraf devletler tarafından bağlayıcı olmaktadır (Şakacı,2015).

Tablo 1: Dünya Miras Listesi'ne Alınma Kriterleri Çizelgesi (UNESCO, 2017)

DÜNYA MİRAS LİSTESİ KRİTER ÇİZELGESİ	
Kriter 1	İnsanın yaratıcı dehasının üst düzeyde bir temsilcisi olması
Kriter 2	Dünyanın bir kültür bölgesinde veya bir dönemde mimarlık veya teknoloji, anıtsal sanatlar, kent planlama veya peyzaj tasarımı alanlarında önemli gelişmelere ilişkin insani değer alışverişlerine tanıklık etmesi
Kriter 3	Yaşayan veya yok olan bir kültür geleneğinin veya uygarlığın istisnai, ender rastlanan bir temsilcisi olması,
Kriter 4	İnsanlık tarihinin önemli bir aşamasını veya aşamalarını gösteren bir yapı tipinin, mimari veya teknolojik bütünü veya peyzajın istisnai bir örneği olması
Kriter 5	Özellikle geri dönülmez bir değişimin etkisi altında hassaslaşmış olan çevre ile insan etkileşiminin veya bir kültürün/kültürlerin temsilcisi olan, geleneksel insan yerleşimi, arazi kullanımı veya deniz kullanımının istisnai bir örneği olması
Kriter 6	İstisnai evrensel önem taşıyan sanatsal veya edebi eserler, inançlar, fikirler, yaşayan gelenekler ve olaylarla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olması (Komite bu kriterin tercihen diğer kriterler ile birlikte kullanılması gerektiğini kabul etmektedir.)
Kriter 7	Üstün doğal görünelere veya eşsiz doğal güzelliklere ve estetik öneme sahip alanları içermesi
Kriter 8	Yaşamın kaydı, yer şekillerinin oluşumunda devam eden önemli jeolojik süreçler veya önemli jeomorfolojik veya fizyografik özellikler dâhil dünya tarihinin önemli aşamalarını temsil eden istisnai örnekler olması,
Kriter 9	Kara, tatlı su, kıyı ve deniz ekosistemleri ve hayvan ve bitki topluluklarının evrim ve gelişiminde devam eden önemli ekolojik ve biyolojik süreçleri sunan istisnai örnekler olması,
Kriter 10	Bilim veya koruma açısından istisnai evrensel değere sahip tehlike altındaki türleri içeren yerler de dâhil, biyolojik çeşitliliğin yerinde korunması için en önemli ve dikkat çeken doğal habitatları içermesi.

Bir alanın listeye girmesi için üç yıllık bir sürece ihtiyaç vardır. Öncelikli olarak atılması gereken adım; üye devletin sınırları içindeki kültürel ve doğal miras olan varlıkların envanterini çıkarmak, ardından Geçici Listeye kayıt yaptırmaktır. Geçici Listeye ülkelerin sunacağı varlıklara sayı sınırlandırılması yapılmadığı için bu aşamada varlıklar dünya mirası kabul kriterlerine göre elemekten geçirilmemektedir. Zamanında ve formatına uygun şekilde hazırlanan kültür varlıklarının hepsi geçici listeye alınmaktadır. Geçici Listenin amacı kamuoyunu bilgilendirme ve bilinçlendirmektir. Herhangi bir varlığın Dünya Miras Listesi'ne sunulması için en az bir yıl geçici listede yer alması gerekmektedir (UNESCO, 2017a).

Dünya Mirası Listesi'ne aday olabilmek için gerekli olan adaylık dosyası hazırlanırken son yıllarda komitenin en çok dikkat ettiği detaylardan biri Alan Yönetim Planı'nın hazırlanmasıdır. Herhangi bir alanın Dünya Mirası olarak ilan edilip listeye alınması için bürokratik ve teknik içerikli iki ana sürecin izlenmesi gerekmektedir. Bürokratik süreç, bir alanın hangi süreçle ve nasıl aday gösterileceğini, adaylık sürecinin aşamalarını, istisnalarını ve adımlarını belirlerken, teknik süreç bir alanın dünya miras alanı olarak ilan edilebilmesi için bilimsel ve teknik açıdan yerine getirilmesi gereken işlemleri tanımlamaktadır. Her iki süreç de her yıl Dünya Miras Komitesi kararları doğrultusunda güncellenen Dünya Miras Sözleşmesi Uygulama Rehberi'nde ayrıntılı olarak açıklanmaktadır (Ringbeck, 2008). Bu süreçlerin belirlenmesinde koruma alanında ulaşılan yeni bulgular ve üzerinde uzlaşılan ilkeler etkili olmaktadır. UNESCO Dünya Miras Komitesi tarafından belirlenen ölçütleri yerine getirerek her yıl toplanan Dünya Miras Komitesi'nce tescillenerek listeye alınan doğal ve kültürel miras alanlarına "Dünya Miras Alanı" denilmektedir.

Bu alanda gösterilen başarı, ülkeler için çok önemli bir itibar kaynağıdır. Bir yerin UNESCO Dünya Miras Alanı olarak ilan edilmesi, o yer için küresel ölçekte bir prestij kaynağı olup aynı ölçüde sorumluluk doğurmaktadır. Öncelikle bir yerin UNESCO prosedürlerini tamamlayarak dünya miras alanı ilan edilmesi, o yerde planlama ve koruma açısından yeterli bilimsel bilgi birikiminin bulunduğu göstergesi olarak kabul edilmektedir (Ringbeck, 2008). Bir yerin dünya miras alanı olarak kabul görmesi, o yerin uluslararası bilimsel çevrelerin, tur operatörlerinin, kültürel etkinliklerin, uluslararası fonların ilgisini çekmesini sağlamaktadır. Yapılan araştırmalar bir yerin dünya miras alanı ilan edilmesinin o yerde koruma bilincinin gelişmesine, turist sayısının artmasına, alana ilişkin olarak uluslararası fonlardan ayrılan kaynakların artmasına sebep olduğunu göstermektedir (Şahin,2013). Başvuru sonrasında Danışman kurumlar tarafından gerçekleştirilen inceleme sonunda bir değerlendirme raporu hazırlanarak taslak komite kararı oluşturulmaktadır. Taslak niteliği olan bu kararda dört çeşit karar çıkabilmektedir. Bunlar; listeye alınma (I),

dosyada kısıtlı değişiklikler yapıp bir sene sonra tekrar değerlendirilmesi (R), dosyada kapsamlı değişiklikler yapıp ve alana bir uzman ziyareti daha yapıp iki yıl sonra tekrar değerlendirilmesi (D), listeye alınmaması ve bir daha aynı dosyanın sunulmamasıdır (N). Bu taslak komite kararları Dünya Miras Komitesi toplantılarında görüşülür ve kesinleşir. Dünya Miras Komitesi'nin aday gösterilen varlığı listeye almayarak bir daha aynı dosyanın sunulmaması kararı alma ihtimali olduğu için adaylık dosyasının içeriği büyük önem taşımaktadır (Yıldırım, 2014).

Üstün nitelikli evrensel değere ve özgünlüğe sahip olsa da ciddi ölçüde bozulmaya uğramış, bütünselliği bozulmuş alanların dünya miras alanlığına kabulü giderek zorlaşmaktadır (Ringbeck ve Rössler, 2011). Dünya Miras Alanı statüsüne sahip ancak, çeşitli sebeplerden dolayı bütünselliği bozulma tehdidi altındaki alanların taraf ülkelerine Dünya Miras Komitesi tarafından ciddi uyarılarda bulunmakta, uyarılar dikkate alınmaz ve çözüm üretilmezse alan yine UNESCO'nun "Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesine" düşürülmekte ve dünyaya teşhir edilmektedir. Bu da taraf ülke ve taraf ülkedeki koruma deneyimi adına ciddi bir prestij kaybı anlamına gelmektedir (Kocabaş, 2006).

2.2.1. Türkiye'nin Dünya Miras Listesi'ndeki Yeri

UNESCO'nun 2017 itibarıyla dünya genelinde Dünya Miras Listesi'ne kayıtlı 1073 varlığı bulunmakta, bunlardan 832 adedi kültürel, 206 adedi doğal ve 36 adedi karma (hem doğal hem kültürel özelliğe sahip) nitelik taşımaktadır (UNESCO, 2017b). Türkiye'den ise dünya miras listesine giren 15 adet kültürel, 2 adet doğal alan olmak üzere 17 adet varlık bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti 1972'de kabul edilen Dünya Miras Sözleşmesini 1983 yılında imzalamış olmasına rağmen, Dünya Miras Sözleşmesi ölçütleriyle yapılan çalışmalar yakın zamanda hız kazanmıştır. 1985-1998 arası 9 adet varlık listeye girebilmiş, 12 yıl hiçbir varlık listeye alınmazken 2011 yılında Edirne Selimiye Camii ile başlayan iyileşme süreci sonunda 2013 Kasım ayında 2013-2017 yılları için Dünya Miras Komitesi'ne seçilen üyemiz ile beraber hareketlenme görülmektedir. İlk kez 1994 yılında UNESCO Dünya Miras Merkezi'ne Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından iletilen Geçici Liste 2000, 2009, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016 ve 2017 yıllarında güncellenmiştir ve bu listede 2 adet karma (kültürel/doğal), 2 adet doğal, 67 adet kültürel olmak üzere toplam 71 adet varlık bulunmaktadır (Kültür ve Turizm Bak., 2017).

Yerel yönetimlerin sınırları içerisinde bulunan kültürel, doğal ya da karma alanların, geçici listeye girebilmesi için ülkelerin Sözleşme'ye taraf olmasının ardından UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmasına ilişkin bir teklif oluşturmaları gerekmektedir. Türkiye için bu teklif ya Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ya da ilgili diğer kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından oluşturulabilmektedir. Bu teklifler incelendikten sonra o ülkenin resmî ilgili kurumu tarafından Dünya Miras Sözleşmesi Uygulama Kılavuzu'nda belirtilen ölçütlere göre bir geçici liste adaylık dosyası hazırlanmaktadır. Türkiye'de Geçici Liste adaylık kararı ön incelemesi Kültür ve Turizm Bakanlığınca yapılmaktadır. Hazırlanan dosya o yılın 30 Eylül tarihi ile takip eden yılın 1 Şubat günü arasında UNESCO bünyesindeki Dünya Miras Merkezi'ne gönderilmektedir.

2.2.2. Geçici Liste

Sınırları içerisindeki kültürel ve doğal mirasın Dünya Miras Alanı adayı olarak önerilmesi için en çok yerel yönetimler çalışmaktadırlar. Çünkü Dünya Miras Alanı olan varlık kendi bulunduğu kente hem maddi hem manevi değer katmaktadır ve de kentin gelişmesinde aktif olarak rol oynamaktadır. Geçici Liste için dosya hazırlık süreci ülkenin Dünya Miras Sözleşmesi'ni ulusal mevzuatın çerçevesinde kabul etmesi ve sözleşmenin tarafı olması ile birlikte başlamaktadır. Herhangi bir alanın geçici listeden Dünya Miras Listesi'ne geçme süresi ortalama iki ya da üç yılı almakta, bu süre bilimsel verilerin eksikliği ve çalışmaların hazır olmaması sebebiyle uzayabilmektedir. 2017 itibarıyla geçici listede 71 adet varlığımız bulunmaktadır. Bunlar içinde en özgün olan örneklerden biri de Roma Dönemi su mühendislik ürünü olan ve 2014 yılında listeye dâhil edilen Vespasianus-Titus Tünelidir.

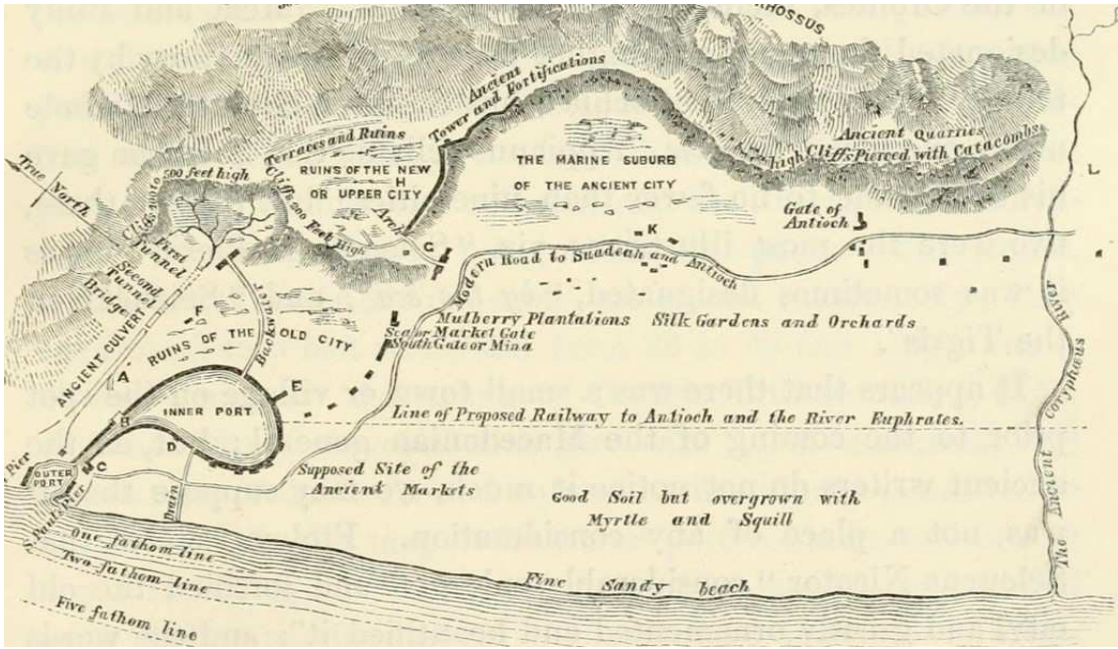
3. Vespasianus-Titus Tüneli

Vespasianus-Titus Tüneli Antakya'nın Samandağ İlçesi sınırlarındaki Çevlik bölgesinde, Antakya'nın 35 km güney batısında yer almaktadır. Bu bölgede antik dönemlerde Antakya gibi önemli kentlerin bulunduğu bilinmektedir. M.Ö. 6. yy ortalarından M.Ö. 4. yy son çeyreğine kadar olan dönemde Amik Ovasında herhangi bir kentsel yerleşim kayıtları bulunmamaktadır. Bu süreç Anadolu ve yakın doğuda Pers dönemi olarak geçmektedir. Bu evrede bölgede şehir ya da çekirdek merkezlerin yerini dağınık küçük yerleşimler almaktadır. M.Ö. 4. yüzyılın üçüncü çeyreği yakın doğuda yeni bir siyasi dönemin ve buna bağlı değişimlerin başladığı Büyük İskender ve ardından gelen generallerin yakın doğuyu Helenleştirmek için yoğun çaba sarf ettikleri bir dönem olmuştur. İskender'in ölümünün ardından, imparatorluğu kendi egemenlikleri altına alma savaşlarına giren generallerinden Antigonos I Monoftalmos,

M.Ö. 313/312-301 yılları arasında Yakınoğu'nun bir kısmı ve Anadolu'yu egemenliği altına alıp, M.Ö. 307 yılında egemenliği altındaki geniş krallığın yönetim merkezi olarak Amik Ovasında kendi adını verdiği Antigonía'yı Helenistik kralların aksine; yakın doğuyu ve Mısır'ı kontrol altında tutmak için uygun bir konuma sahip olduğundan dolayı kurmuştur. Fakat kent, M.Ö. 301 yılında İskender'in diğer bir kumandanı olan Seleukos I tarafına geçip tahrip edilince Seleukos I Nikator geniş bir alana yayılan Seleukos (Suriye) Krallığını ilan edip, önce Samandağ'da kendi adını verdiği Seleuceia Piera 'yı, bir ay sonrada Amik Ovası'nın güneybatı köşesinde babasının adını verdiği Antiokheia'yı kurmuştur. Antigonía'da kesintiye uğrayan hayat Antiokheia ve Seleuceia Piera'da aktif olarak devam etmiştir. Antigonía'nın yerleşik halkının Giritli ve Kıbrıslı olanları Seleuceia Piera'ya, Atinalılar da Antiokheia'ya yerleştirilmiştir (Downey, 1966).

Başkent olarak kurulan Seleukia'nın kuruluş tarihini Woolley M.Ö. 301, Malalas ise M.Ö. 301-300 olarak ifade etmektedir. Antakya'nın (Antigonía) o dönemde zengin ve dünyanın üçüncü büyük şehri olarak nüfusunun 750.000'e kadar ulaştığı tahmin edilmekte, Seleuceia Piera'nın ise nüfusu 30.000 civarında olarak belirtilmektedir. M.Ö 149-128 yılları arasında ortak para birimi kullanılmış, Antiokheia ve Seleucia kendi adlarına sikke bastırmışlardır. Antik dönemde sadece imparatorluğun başkentlerinin ya da büyük ve önemli şehirlerin bu ayrıcalığa sahip oldukları bilinmektedir. Seleukos I Nikator öldürülünce kent M.Ö. 64 yılında Romalıların egemenliğine geçmiştir (Pamir, 2009).

Uzunluğu 12,5 km. kalınlığı 4 m. olan surlarla çevrili Seleuceia Piera'nın şehir yapısı ve coğrafi konumu geleneksel Roma kentlerinde olduğu gibi iki bölgeden oluşmaktadır. Yukarı kent ve aşağı kent olarak adlandırılan bu bölümler ticaret, imalat ve yerleşim durumunu yansıtmaktadır. Yukarı kent dağın üst yamacında, denizden yaklaşık 40-50 metre yüksekliğinde eğimli bir arazide, imalathaneler, mabetler ve resmi binalar olarak tasarlanmıştır. Aşağı kentle bağlantıyı sağlayan ve dik kayalıklara oyularak inşa edilmiş olan 2-2,5 metre genişliğindeki merdivenlerin bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Yamacın daha üst kısımlarında bugün Kapisuyu Köyü'nün bulunduğu bölgede asıl yerleşim alanı yer almıştır. Şehir surları bu yerleşim alanının daha gerisinde inşa edilmiştir ve kıvrılarak yamaca kadar devam etmektedir (Pamir, 2001) (Şekil 1).

Şekil 1: Seleuceia Piera Antik Kenti (Url 1)

Aşağı kent ise liman çevresinde kurulmuştur ve yanında pazar, çarşı, dükkânlar ve zanaatkarlar bulunmaktadır (Şekil 2). Bu çevrede bugün hala kalıntıları görülebilen çok sayıda buğday deposu da yer almakta (gronaryum), buğday depolarının çokluğu limanın taşıdığı stratejik önemi göstermektedir. Seleucoslar ve Roma dönemlerinde imparatorluğun gıda ihtiyacının önemli bir kısmı buradan karşılanmaktadır. Liman ve çevresinde aynı zamanda büyük bir hamam ve küçük bir tiyatro yer almaktadır. İhracat ve ithalat merkezi olduğu için büyük depolar, ayrıca gemi onarımı için küçük bir tersane inşa edilmiştir. Teraslarda zemini mozaikle kaplı lüks villalar yer almaktadır. Şehrin surları içinde yer alan liman bir boğaz ile denize bağlanmaktadır. Çevre duvarları içerisinde kalan liman yaklaşık olarak 16 hektar olarak belirtilmektedir (160 dönüm) (Zubari, 2016).

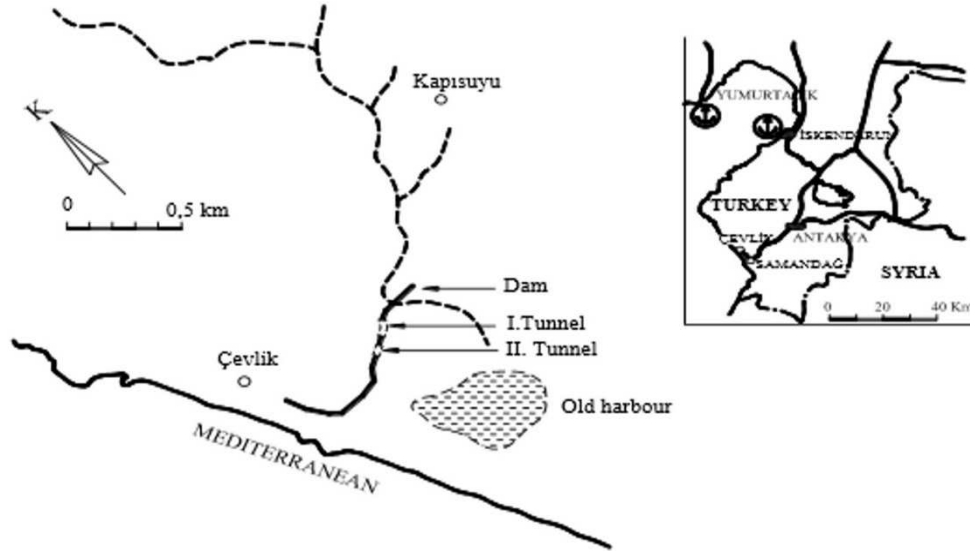

Şekil 2: Seleuceia Piera Aşağı Kent (Zubari, 2016: 52-53)

Şehrin birisi limanda, diğerleri karada olmak üzere üç büyük kapısı bulunmaktadır. En güneydeki kapı şehrin pazar kapısı olarak adlandırılmış ve liman yakınındaki agoraya gitmek için kullanılmıştır. Pazar kapısının 500 adım güneyinde büyük bir kare şeklindeki düzlük, bir agorayı andırmaktadır. Kentin önemi ve ünü Romalılar döneminde daha da artmış, Romalılar şehrin stratejik konumunu iyi değerlendirdikleri için şehrin kara ve deniz ticaretini emniyete alacak tedbirleri alırken, şehir içinde de yeni düzenlemeler yapmışlardır. Bu düzenlemelerden kent için en özgün olanı; aşağı limanı, dağdan gelen ve kış mevsiminde şiddetlenerek artan sel suyundan korumak ve halkın, kurak geçen yaz mevsiminde su ihtiyacını karşılamak için yapılan Vespasianus-Titus tüneldir (Zubari, 2016).

3.2.Vespasianus-Titus Tüneli

Vespasianus-TitusTüneli, Seleuceia Piera'dan kalan antik kalıntılar içinde büyüklüğü ve bütünlüğü bozulmamış olduğundan antik kente gelen gezginler tarafından seyahatnamelerinde detaylı olarak anlatılmıştır. Gezgin R. Pococke, tünelin aşağı kenti ve limanı sel sularından korumak için kaya içine oyularak yapıldığını anlatmıştır. R. Pococke'den başka Kaptan W. Allen, F. A. Neale, K. Baedeker, G. L. Bell, W. Bartlett, G.R. Chesney, V.Chapot da tüneli gezmiş ve tasvir etmişlerdir (Pamir, 2009).

Şekil 3: Tünelin Bölümleri (Alkan and Özis, 2013: 2)

Tünel, aşağı kente ve iç limana akan suyun yarattığı tehlikeli durumun önlenmesi ve yazın kurak geçen mevsimde halkın su ihtiyacının karşılanması için yapılmış Roma dönemi su yapılarının en iyi örneklerinden birisidir ve baraj projesi olarak uygulanmıştır. Yazın kuruyan Değirmendere Akarsuyu, ilkbahar ve kış aylarında artan yağışlarla beraber bol miktarda alüvyonla denize akmaktadır. Akarsuyun toplam uzunluğu 8 km.'dir ve 1200 metre seviyelerinden gelip denizle birleşmesi %15'lik bir eğimle gerçekleşmektedir. Tünelin dik açıyla güneydoğu yönüne doğru dönüş yaptığı bölüm bu noktaya denk gelmektedir. Tünelin inşasına girişindeki yazıtta Roma İmparatoru Vespasianus'un M.S.69-79 döneminde

başlanmış, Titus (M.S. 79-81) döneminde tamamlanmıştır şeklinde ifade edilse de, tünelde bulunan diğer yazıtlarda M.S. 149 yılında buradaki çalışmanın hala devam ettiği bilgisi yer almaktadır. Ortak görüşe göre Tünelin Vespasianus döneminde başladığı fakat mali kaynak yetersizliği ve imparatorluğun durumuna bağlı olarak iki yüzyıl boyunca devam ettiği yönündedir (Pamir, 2001).

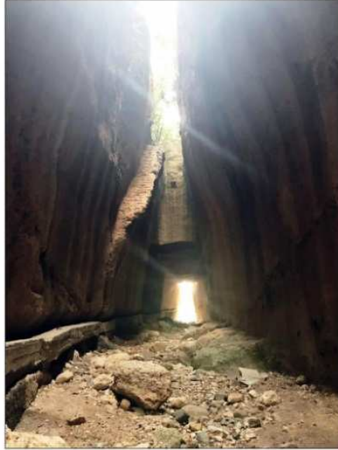

Tünel toplam uzunluğu 870 metre olacak şekilde üç bölümlü olarak tasarlanmıştır (Şekil 3 ve Tablo 2).

- Akarsuyun önünü kesmek için yapılan saptırma perdesi
- Kayanın içi oyularak yapılan üzeri tamamen kapalı üç adet tünel
- Kayanın içine oyularak üzeri açık olarak yapılan kanal

3.2.1.Saptırma Perdesi

Tünelin girişinin başladığı yerde, Değirmendere akarsuyunun aktığı 131 m genişlikteki eski yatağın önünü kapatmak için kuzeydoğu-güneydoğu doğrultusunda, 80,50 m uzunlukta ve 4,50 m genişlikte inşa edilmiş bir duvar yapısıdır. Dere yatağının tabanının bol dere taşı alüvyon dolgulu olması sebebiyle bu perde duvar yapısı diğer tarafta kuzeydoğuda yer alan kayaya bitişmemekte, 50 m.'lik boşluk kalmaktadır. Bugün bu alan dere yatağının her iki yönünde teraslar halinde toprak dolguyla doludur ve tarımsal alan olarak kullanılmaktadır. Perdenin alt sırasında 10 m. kadar olan kısımda, 12 sıra büyük kesme taş, 5,1 m. de daha küçük boyutlu dörtgen ve moloz taşlardan oluşan kısım yer almaktadır. Perde duvarın 60. metresinde yer alan açıklığın zaman zaman fazla suyun akitıldığı bir çıkış ya da bahçelerin su ihtiyacını karşılamak için bırakılan yarık olduğu düşünülmektedir. Saptırma Perdesi ile suyun akış yönü değiştirilerek tünele doğru verilmiştir (Pamir, 2001).

Tablo 2: Vespasianus-Titus Tüneli'nin Bölümleri

Saptırma Perdesi-80.50.m (Bildirici, 2009:149)	Tünel 1 - 88m (Yazar Arşivi, 2017)	Tünel 2 - 57m (Yazar Arşivi, 2017)
		
Tünel 3.1 - 50m 31 m kapalı (Yazar Arşivi, 2017)	Tünel 3.2 - 50m 19 m yarı açık (Yazar Arşivi, 2017)	Kanal 635.m (Yazar Arşivi, 2017)
		

Türkiye’de 1981 yılında koruma altına alınan ve 1. Derece Sit Alanı ilan edilen Tünel, 15.04.2014 yılında 5903 referans numarası ile Geçici Listeye alınmıştır. Roma Döneminde inşa edilmiş, büyüklüğü ve tasarım nitelikleri bakımından üstün evrensel değere sahip ve bozulmadan günümüze gelmiş olan tünel, geçici listeye Dünya Miras Komitesinin belirlediği kriterlerden 1 ve 4. Kriteri sağlamaktadır.

1.Kriter: Tünel, Seleuceia Piera Antik Kenti’nin ihtiyacını karşılamak için suyun akış yönü tamamen insan gücü ile değiştirilip kısa sürede yapılmıştır. Varlığın bulunduğu alan göz önüne alındığında o dönem için yapımının zorluğu da dikkate alınmıştır. Varlığın bütünlüğünü bozmadan günümüze kadar gelebilmesi de listeye alınmasında önemli bir etkindir.

4. Kriter: Varlığın büyüklüğü Roma Dönemi kentsel yapıları içinde özgündür. Roma yapıları arasında Roma mühendisliğinin, halkın ihtiyaçlarını karşılayan en iyi örneklerinden birisi olup dönemin su mühendisliği konusunda ne kadar ilerlemiş olduğunun kanıtı olduğu için de önemlidir. Su kanalının tünel ile birleşmesi, su tüneli ve yapının tamamen kayaya oyularak yapılması, limanın içinin çamurla dolmasını engellemek ve yazın halkın su ihtiyacının bu yolla karşılanması çözümü de o dönem insanlığının dehasının özgün bir kanıtıdır (UNESCO, 2017a).

3.3.1.Vespasianus-Titus Tüneli’nin Benzerleri ile Karşılaştırılması

Türkiye, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yaptığından bu topraklarda çok miktarda antik kent ve bu kentlerde yapılmış olan su yapılarına rastlamak mümkündür. Bu yapıların birçoğu Roma Dönemi yapıları olarak tünel ya da nehir yataklarının üzerinde yer alan, çoğu zaman tonozlu kemer biçiminde yapılarıdır. Yapılış amaçları kentin su ihtiyacını karşılamak, suyu tahliye etmek ya da kontrol etmektir. Ancak bu varlıklardan 5 tanesi taşıdığı özgünlük ve çağının üstün dehasının örneği olması açısından öne çıkmaktadır. Seleukia Piera’da yer alan Vespasianus-Titus Tüneli, Bergama’daki Pergamon Tüneli, Sultanhisar’daki Nysa Tüneli ve Efes’teki Acarlar Tüneli Roma Dönemi’nin eşsiz mühendislik örneklerindedir. Kalkan’da bulunan Bezirgan Tüneli de ilginç örneklerden birisidir. Roma Döneminde baraj yapımı İspanya’dan Anadolu’ya gelen, Akdeniz’in kuzey ve güney kıyılarında artan bir seyir göstermiştir (Öziş ve ark.,2008). Dünya ölçeğinde Roma Dönemi Su yapıları değerlendirildiğinde; suyun akışını değiştirmek ya da depolamak amacıyla yapılmış, ebat olarak o dönemin mühendislik dehası sayılabilecek en özgün üç varlık sayılabilir. Bunlar; Seleukia Piera da yer alan 119 m. (kapalı bölüm) uzunluk, 5m. genişlik ve 7 m. yükseklik ile Vespasianus-Titus Tüneli, Ürdün’ün Petra antik kentinde yer alan 90 metre uzunluk, 4,8 m. genişlik ve 8 m. yükseklik ile Mudhlim Tüneli ve 110 m. uzunluk, 4-5 m. genişlik ve 8 m. yükseklik ile İspanya’daki Montefurado Tüneli’dir. Vespasianus-Titus Tüneli dünyadaki en kesit olarak geniş sayılabilecek su tüneli yapılarının tipik bir örneğidir (UNESCO, 2017c).

Pergamon Tüneli: Bergama’da bulunan bu ikiz tünel M.S. 130 yıllarında tonoz olarak Serapis Tapınağı’nın altında inşa edilmiştir. Uzunlukları 196 metre olan bu tünellerin yükseklikleri 7.50 metre, genişlikleri ise 9.00 metredir (Öziş ve ark., 2005).

Nysa Tüneli: Nysa Antik Kenti, Sultanhisar’da bulunan, Seleucos Krallığı döneminde Tekkecik deresinin iki yanında kurulmuş olan bir kenttir. Kenti sel baskınından korumak için su tünelleri yapılmıştır. Tünelin 25 m. uzunluğundaki üst bölümünde 7 metre genişliği, 5,70 metre yüksekliği vardır. 75 metrelik aşağı bölümünde ise suyun yönü değişmektedir ve bu bölümde tünelin 5,70 metre genişliği ve 5,90 metre yüksekliği vardır (Baykan ve ark., 2011).

Acarlar Tüneli: Efes’te bulunan bu antik tünel, suyu kontrol etmek amacıyla yapılmış olan tonozlu bir yapıdır. 7 m. genişliği, 5,70 m. yüksekliği olan tünel üst kısımda 6,40 m. uzunlukta, alt kısımda ise 18,60 m. olmak üzere toplam 25 m. uzunluğa sahiptir (Baykan ve ark.,2011).

Montefurado Tüneli: İspanya’nın Sil Nehri’nde bulunan bu yapı M.S. 1 yy. Roma Dönemi yapısı olup altın madencilerinin altınlarını daha kolay işlemeleri amacıyla yapılmıştır. Suyun akış yönünü değiştiren, 110 metre uzunluk, 4-5 m genişlik ve 8 m. yükseklikteki bu tünel dağın altındaki kayaların insan gücü ile oyulmasıyla inşa edilmiştir. Altın madencileri tünelin içindeki eğimden yararlanarak çok miktardaki altınlarını tahliye edebilmişlerdir (Url 2).

Mudhlim Tüneli: Petra Kentinde suyun üst kotlardan alt kotlardaki şehir merkezine taşınmasını ya da kurak olan iklim koşulları için yağmur suyunu biriktirmeyi sağlayan o zamanlar için çok muhteşem sistemler geliştirilmiştir.(Nehme and ark.,2012). Nabatilerin Petra’da suyun iletilmesindeki başarıları mühendislik yaklaşımı günümüzde kullanılan su iletim sistemine yakınlığı açısından su hidroliğinin ataları olarak nitelendirilebilir (Ortloff,1982). Ürdün’deki antik Petra Kenti’nde bulunan Mudhlim tüneli, Nabatiler tarafından 90 m. uzunluk, 4.8 m. genişlik ve 8 m. yükseklikte ve Musa Vadisindeki suyun Al Mataha Vadisi yönüne çevirerek yönünü değiştirmek için inşa edilmiştir (Comer, 2012).

4.Değerlendirme ve Sonuç

Cumhuriyet'in Atatürk dönemindeki Anadolu kültürüne sahip çıkma politikasının devamı içinde Anadolu arkeolojisi, devletin kültür politikalarında özel bir konumda yer almaktadır (Kuban,2000). Tarihi çevre denildiğinde daha çok kentsel sitler kastedilmekle beraber, kırsal, tarihi ve arkeolojik sitler de bu kapsam içinde değerlendirilmektedir. Geçmiş korumanın kimi disiplinlerce anlamsız ve boşa çaba olduğu savunulsa da tarihi çevreler hayranlık uyandıran estetik görünüşleri, bir dönemin yaşam felsefesini ve yaratıcılığını anlatması bakımından korunmaya ve gelecek nesillere aktarılmaya değerlidir. İçinde yaşayanlar yok olsa da onları çevreleyen mekânların ayakta olması bizler ve gelecek kuşaklar için yaşayan tarih olarak çok önemlidir ve eski kent yapılarını incelemek bugünü anlamamıza yardım etmektedir (Ahunbay, 2007). Eski kent yapıları toplumların kültürel miraslarını oluşturmaları açısından çok önemlidir ve korunmaları gerekmektedir. Korumanın sürekliliğinin sağlanması amacıyla Dünya Miras Listesi'nde yer almak da varlık için çok değerlidir.

Dünya Miras Listesinde yer almak bir ülke için prestij kaynağı olsa da; bir alanı koruma altına almak için tek başına yeterli değildir. Bunu bir fırsat olarak görüp etkin koruma politikaları geliştirmek için çaba göstermek gereklidir. Dünya Miras Listesindeki ülkeler arası dağılıma bakıldığında Türkiye'nin bu listede yeterince yer almadığı görülmektedir. Listedeki varlıkların çoğunun Avrupa ülkelerinde yer alması tartışılan bir konudur. İtalya listede 40 civarı varlığı ile ayrıcalıklı bir üstünlüğe sahiptir. Üye ülkelerden 20 sinin listedeki varlık sayısı Türkiye'den fazladır. Listeye girmeyi başaran varlıklar, korunma, mali destek ve özellikle tanıtım ve dolayısıyla miras turizmi bakımından avantajlı duruma geçmektedirler. Ülkeler periyodik olarak yenilenen listeye girebilmek için yoğun uğraş içine girmektedir.

Türkiye tarafından geçici listeye alınan varlıklarla ilgili yeterli bilimsel çalışmalar yapılmadığı görülmektedir. Oysaki aynı üye devletlerden İngiltere ve Kanada hazırladıkları Geçici Listelerinden dolayı Komite tarafından örnek gösterilmektedirler. Ayrıca son yıllarda komite tarafından önemsenen diğer husus Yönetim Planı'nın hazırlanmasıdır. İlk kez 1996 yılında uygulamaya konulan bu planın içeriğinde aday olunan varlığın durumunun anlatıldığı, koruma planının nasıl gerçekleştirileceği, turizm planının detaylı olarak yer alması beklenmektedir. Yönetim Planı hazırlanırken UNESCO'nun danışman kuruluşları olan ICOMOS ya da IUCN'den tavsiye alınabilmektedir. Dolayısıyla Geçici Listede yer alan 71 varlık arasından aday gösterilecek olan varlığın doğru değerlendirilip, iyi bir bilimsel çalışma ile rapor haline getirilmesi gerekmektedir. İçinde arkeolog, sanat tarihçi, şehir bölge planlamacısı, mimar ve inşaat mühendislerinin yer alacağı akademik bir oluşumun bakanlık nezdinde oluşturulması ve bu oluşuma halkın katılımının sağlanması gerekmektedir.

Tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan Türkiye'de bir dönem yaşamış olan her uygarlık kendi yaşam tarzını ve felsefesini aktaracak eserler bırakmıştır. Helenistik ve Roma Dönemi yapılarının birçoğu bütünlüğü bozulmadan ve özgünlüğü korunarak inşa edildikleri dönemin mühendislik dehasını bugünlere taşıyabilmişlerdir. Su yapılarının üstünlüğü ile bilinen Roma İmparatorluğu Döneminde suyun biriktirilmesi ve taşınması kurumlar tarafından organize edilmiş, bazen suyu kente taşımak bazen de kentten suyu uzaklaştırmak için yapılar yapılmıştır (Kömürlü, 2016).

Vespasianus-Titus Tüneli, parçası olduğu Selekuia Pieria Antik Kenti ile döneminin benzer örneklerine bakıldığında ayrı bir konumda yer almaktadır. Selekuia Pieria Antik Kenti Roma Dönemi'nde başkentlik yapmıştır ve içinde bulunduğu coğrafi konum olarak bir dönemin en stratejik noktasına sahiptir. Vespasianus-Titus Tüneli ise kenti sel baskınlarından korumak amacıyla yapılmış olan ve döneminin mühendislik alanında geldiği üst noktayı bize gösteren, benzerleri ile karşılaştırıldığında en kesiti ve uzunluğu ile özgün örneklerden olan bir varlıktır. Bu nedenlerle UNESCO'nun 1 ve 4. Kriterlerini sağlayarak Geçici Listede bulunan Tünel, Dünya Miras Listesi'ne aday gösterilmesi gereken bir varlıktır. UNESCO'nun yayınladığı uygulama rehberine göre varlığın istisnai evrensel değere sahip olduğunun belgelenmesi Dünya Miras Listesi'nde yer alma şartlarından en önemlisidir. Listeye alınmak için önemli olan diğer kavramlar; 'Özgünlük' ve 'Bütünlük'tür. Varlık tüm bu özelliklere sahip olmasından dolayı Dünya Miras Listesi'ne aday gösterilmesi kültürel mirasın korunması açısından önemli bir gelişme olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahunbay, Zeynep (2007). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Akipek, Serap (2001). Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmenin Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 50, Sayı: 4, s:13-39.
- Akpınar, Erdal (2007). Türkiye'nin Dünya Miras Listesi'ndeki Yeri Ve Yeni Bir Aday Önerisi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:9, Sayı:1, s:81-106.
- Alkan, Ahmet and ÖZİŞ, Ünal (2013). Ancient Tunnel and Diversion Channel in Seleucia Pieria: A Flood Diversion System near Antiochia in Turkey. *Journal of Civil Engineering and Urbanism*, Volume 3, p: 1-5.

- Baykan, Orhan, Alkan, Ahmet, Bacanlı, Ülker Güneş, Baykan, Nesrin, Öziş, Ünal (2011). Testing Flood Estimation Methods On Ancient Closed Conduits. *International Balkans Conference on Challenges of Civil Engineering*, BCCCE, Tirana, Albania, p:1-8.
- Bildirici, Mehmet (2009). *Tarihi Sulama Su Depolama Taşkın Koruma Tesisleri*. Ankara: DSİ Yayınları, 137.
- Comer, C. Douglas (2011). *Tourism and Archaeological Heritage Management at Petra: Driver to Development or Destruction?*. 1 Springer Briefs in Archaeology, Springer, s. 36-40.
- Downey, Glanville (1966). *A History of Antioch in Syria From Seleucus to the Arab Conquest*. Princeton: Princeton University Press.
- Döring, Mathias (2014). *Antike Stauanlagen für den Hochwasserschutz. Erfahrungsaustausch Betrieb von Hochwasserrückhaltebecken*. Baden: Baden-Württemberg, s. 6-15.
- ICOMOS (2017). *From the emergence of the concept of World Heritage to the creation of ICOMOS*. <https://www.icomos.org/en/about-icomos/mission-and-vision/history/> (Erişim Tarihi: 20 Aralık 2017)
- ICRROM (2017). *In close co-operation with UNESCO, the Centre participated in international campaigns, and organized scientific missions to assist Member States*. <http://www.icrom.org/about/history/> (Erişim Tarihi: 20 Aralık 2017)
- ICOM (2017). *The organization of ICOM*. <http://icom.museum/the-organisation/icom-in-brief/icom-missions/> (Erişim Tarihi: 20 Aralık 2017)
- Kocabaş, Arzu (2006). Urban conservation in Istanbul: evaluation and re-conceptualisation. *Habitat International*, Vol.30, p: 107-126.
- Kömürlü, Eren (2016). *2000 yılında bir Mega Yapı: Titüs Tüneli*.
"https://www.researchgate.net/publication/295852299_2000_yasinda_bir_Mega_Yapi_Titus_Tuneli", Sayfa:28-29-30, (Erişim Tarihi: 20 Aralık 2017).
- Kuban, Doğan (2000). *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu*. İstanbul: Yem Yayınları.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2017). Sit Alanları. <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44972/sitalanlari.html/>, (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2017)
- Leask, Anna (2011). *Managing World Heritage Sites*. Oxford: Goodfellow Publishers Limited.
- NEHME, Laila and Wadson Lucy (2012). The Nabataeans in Focus: Current Archaeologica Research At Petra. *Seminar for Arabian Studies*, Volume: 42, p: 73-98.
- Ortloff, Charles R. (1982). *Three Hydraulic Engineering Masterpieces at 100 BC- AD 300 Nabataean Petra (Jordan)*. Los Gatos: CFD Consultants International Ltd. Ch.6.
- Öziş, Ünal, Türkman, Ayşen, Özdemir, Yalçın (2005). Historical Water Works in Turkey. *Ninth International Water Technology Conference*. Sharm El-Sheikh, Egypt. p: 292-309.
- Öziş, Ünal, Arsoy, Yalçın, Alkan, Ahmet, Özdemir, Yalçın (2008). Türkiye'deki Tarihi Su Yapılarının Evrensel Önemi. *TMMOB 2. Su Politikaları Kongresi*, Ankara: TMMOB, s: 555-563.
- Pamir, Hatice (2001). *Seleucia Pieria*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Pamir, Hatice (2009). Alalakh'dan Antiokeia'ya Hatay'da Kentleşme Süreci, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 12, s: 258-288.
- Ringbeck, Birgitta (2008). *Management plans for World Heritage Sites: A practical guide*. Bonn: German Commission for UNESCO.
- Ringbeck, Birgitta, Rössler, Mechtild. (2011). Between international obligations and local politics: the case of Dresden Elbe Valley under 1972 World Heritage Convention. *Informationen zur Raumentwicklung*. Heft 3/4, s. 205-212.
- Şahin, Savaş Zafer (2013). Ankara Kentinin UNESCO Dünya Miras Alanı Adaylığı için Bir Öneri ve Eylem Planı. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, Cilt:1, s : 36-50.
- Şakacı, Bilge Kağan (2015). Doğal ve Kültürel Mirasın Hayati Sorunu: İstisnai Evrensel Değer (UNESCO Dünya Mirası Listesi). *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (1), s: 455-472.
- Şentürk, Aylin (2012). *UNESCO Dünya Miras Listesinde Yer Alanın, Ülke Kültürel Miras Koruma Politikalarına Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- UNESCO (1972). *Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme*. <http://whc.unesco.org/en/basictexts/> (Erişim Tarihi: 21 Kasım 2017)
- UNESCO (2017a). *Operational guidelines for the implementation of the world heritage convention*. <http://whc.unesco.org/en/guidelines/> (Erişim Tarihi 18 Aralık2017)
- UNESCO (2017b). *World Heritage List*, <http://whc.unesco.org/en/list/> (Erişim Tarihi:18 Aralık 2017)
- UNESCO (2017c). *Vespasianus- Titus Tüneli'nin Dünya Miras Listesi'ndeki Yeri* <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5903/> (Erişim Tarihi:22 Aralık 2017)
- Url 1. Seleucia Pieria Antik Kenti Planı. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/96/The_museum_of_classical_antiquities_being_a_series_of_essays_on_ancient_art_%281860%29_%2814799460923%29.jpg. (Erişim Tarihi:02.01.2018)
- Url 2. Montefuro Tünel Resmi. <http://www.caminodesantiago.gal/en/recurso/7213/tunel-de-montefurado>. (Erişim Tarihi: 02.01.2018)
- Yıldırım, Ayşe Ege (2014). *Doha'daki UNESCO Dünya Miras Komitesi Toplantısı'ndan İzlenimler*. <http://www.arkitera.com/gorus/531/dohadaki-unesco-dunya-miras-komitesi-toplantisindan-izlenimler> (Erişim Tarihi: 29 Kasım 2017)
- Zubari, İsmail (2016). *Doğu Akdeniz'in Asi Coğrafyası Samandağı*. Samandağı: Samandağı Hizmet Vakfı.